

Բ Ա Ր Ո Յ Ա Կ Ա Ն Ք

Երջանկոտրին. — Ամենայն որ երջանկութեան կը փափարի. Թագաւորն, հովիւն, իմաստունն, երկրագործն, տղան, չափահասն, ծերունին ու կինն. միով բանիւ ամենայն մարդ շարունակ հետամուտ է երջանկութեան:

Ամենքիս ալ կ'ուզենք երջանիկ ըլլալ, և սակայն աշխարհս լի է ապերջանիկ մարդիկներով: Գառն խորհուրդք ու մտածութիւնք հաւասարապէս պատած են ինչպէս խոնարհ գեղջուկին եղեգնալէն ընտկարանը, նոյնպէս մեծատան կճեպ մեծակառոյց ապարանքր: Աի կայ հասակ մը և ոչ կենաց պայման՝ որ զերծ ըլլայ ապերջանկութեան հարկէն:

Բայց ոչ թէ ասոր համար բամբասելու ենք զբնութիւն, աննուէր և անգութ կոչելով զանիկա: Ի ներքս 'ի մեզ մտնանք, և կը բռնադատինք խոստովանելու որ մեր ապերջանկութեան զլիաւոր պատճառն 'ի ներքս 'ի մեզ է:

Աի փնտռենք աշխարհիս վրայ ոնապակ ու կատարեալ երջանկութիւն. ասիկա անմահից միայն պահուած է: Երկրիս վրայ նոգեհէք ու պանդուխտք ենք. ուստի հեռի ըլլալով մեր հայրենիքէն, չենք կրնար վաշխել բացարձակ երանութիւն: Ասիկա իբրեւ վարձք խոստացուած է ոչ պատեւազմողաց այլ յաղթողաց: Բայց կրնանք ծանանել յայտ ինչ աստիճան երջանկութեան, եթէ գործածենք այն միջոցները՝ որք կրնան առաջնորդել առ այն:

Ասոնք բոլորովին օտար են այն միջոցներէն զորոնք մարդիկ կը գործածեն: Ամն 'ի հարստութեան կը փնտռէ զերջանկութիւն, ոմն 'ի պատիւս, և այլ որ 'ի հշտութիւնս: Բայց ասոնք ուրիշ բան չեն՝ եթէ ոչ զբողոք ու տանջանք սրտի մահկանացուաց, և ոչ երբեք կրնան յազեցնել իր փափաքները:

Կծծի ազահութիւնն կը ծանրացնէ իր երկաթի գաւազանը անյապքութեամբ դանձ գեղողին վրայ: Անմիտ գողողութիւնն կը կրծէ անգաղար պատուոյ ետեւէ եղողին սիրտը: Խաբեացի հեշտութիւնն սակաւ ու համառօտ քաղցրութեան կը փոխանակէ դառնութիւն բազում ու երկարատեւ: Առաքինութիւնն միայն կրնայ տալ մեզի այն երջանկութիւնն՝ որուն օրինաւոր է փափաքիւ արարանաց աշխարհիս մէջ: Հարքս՝ ատրիւնն ու պատիւն թէ որ առաքինու-

թեան հետ միացած ըլլան, կատարեալ կ'ըլլայ մեր երջանկութիւնն. բայց առանց առաքինութեան՝ վշտաց ու տառապանաց կ'ըլլան պատճառ: Ընդհակառակն առաքինութիւնն բաւական է ինքն ինքեան. կրնայ աղքատ, անծանօթ ու հալածեալ ըլլալ՝ բայց ոչ երբեք ապերջանիկ: Իր ամենայն յոյսն Նախախնամութեան վրայ է:

Յոյս. — Յոյսն, կ'ըսէ քրթող մը, երազ է յարթնութեան: Ուրիշ քերթող մ'ալ կ'աւուռանէ զայն յետին յատուած, վասն զի մահուամբ միայն կը թողուիք զայն:

Յոյնք ու Հռովմայեցիք շատ մը գեղեցիկ պալաւանական կերպերով ներկայացուցին Յոյսը, և աստուածացուցին զայն: Նախ ուղիղ ոտքի վրայ կեցուցին ծաղկապսակ, և տուին ձախ ձեռքը մեկոն ու հասկ, և աջ ձեռքը սեան մը յիցուցին: Իրին առջեւ փեթակ մը՝ ուսկից դուրս կուգան ծաղիկներ ու պտուղներ: Այս ամեն խորհրդական նշանքն թէ հանճարեղ են և թէ գեղեցիկ: Ուղիղ ոտքի վրայ կեցած է, և հաստատուն կերպով յեցած. վասն զի կը հսկէ միշտ ու չընկնար երբեք, թէպէտ և կը խաթի յաճախ: Մարդիկ ընչից ու հաճոյից կը յուսան միշտ, և ահա մեկոնն հաճոյից նշան է, և հասկն ընչից:

Ներկայացուցին զայն զարձեալ թևաւորեալ. վասն զի կը նմանի այն թիթեռիկին, զոր կարծէ տղայն թէ պիտի բռնէ անմիջապէս ու չի կրնար, վասն զի կը թռչի մէկ ծաղիկէն 'ի միւս ծաղիկ, երբ նա ձեռքը կ'երկընջէ բռնելու: Իր գոյնն կանաչ է, վասն զի ցորենոյ առաջին գոյնն կանաչ է:

Աստուած ինչպիսի վիճակի մէջ ալ դրոտծ ըլլայ զմարդ, միշտ չորս կողմէն պատած է յազգի ազգի աղէտից ու չարեաց. ուստի միշտ կը յուսայ երջանիկ բախտի մը: Այս յոյսն յաճախ 'ի զերեւ կ'ենայ ու կը ցնդի. բայց նա չի վշտարի երբեք և նորէն կը յուսայ, և գեղեցիկ ապագայի մ'անկեպալութեամբ կը մխիթարուի 'ի ցաւս իւր ու կը բաջալերուի: Անոր համար եթէ չունենայինք զՅոյս, կարի թշուառ կ'ըլլայինք երկրիս վրայ:

Յոյսն մեր ունեցած բարեաց մէջ մեծ ծագոյնն է. որովհետեւ կ'օգնէ տանելու ձախողանաց, կու տայ մեզի հաստատումութիւն ընդէմ կենալու արգելից, և

Համբերութիւն՝ կրելու զամենայն թշուառութիւնս: Աշխարհիս մէջ վայելած հաւճոյքնիս այնպէս քիչ են, փոքունք ու վաղանցուկք, որ քան զամենայն արարածս ողորմելի կ'ըլլայինք, թէ որ չունենայինք այս զեղեցիկ պարգևը, զՅոյս, որ ապագային ակնկալութեամբ սիրտէր դմել:

Յոյսն իբրև ակիոն մ'է որ կը թմբկեցնէ մեր ցաւերը. իբրև անուշահոտ ծաղիկ մ'է՝ որ կը սփռուի մեր կենաց ճամբուն վրայ, և կը դիւրացնէ մեր քայլերը: Ուստի իրաւամբ նախկին բանաստեղծք Յոյսը Քնոյ քոյր կ'անուանէին, որ կը մեղմէ առ վայր մի մեր ցաւերը, և Մահուան՝ որ կը լընցնէ բոլորովին:

Առաքինաբուն ու Մոյսերին. — Սմենա վտանգաւոր վրիպակ մ'է կարծելն թէ առաքինութիւնն միշտ փոքր միջէն պիտի բաւէ, և մոլութիւնն ծաղկանց: Նոյն իսկ 'ի բաց թողլով Արօնքն, առաքինին աւելի բարեբախտ է այս աշխարհիս մէջ քան զմոլին:

Խրդճմտանքն, անմեկնելի հիւր, կը դառնացնէ չարագործին զուարճութիւնները, ու գիշերային ահաւոր երազովք կը տագնապէ դիմքը: Խրդճմտանքն անգղ մ'է՝ որ կը կրծէ Պրոմէթէոսի սիրտը. օձ մ'է՝ որ կը պատառէ Դիդեայ աղիքները: Յիշենք զԱպողոդոր. այդ չարագործն հապիւ թէ կը ննջէր, կ'երազէր իբր թէ տանջանաց մէջ ըլլար, և սիրտն կ'աղաղակէր թէ՛ այս տանջանաց պատճառն ես մ':

Բայց թէ և հասնի չարագործն ինչուան այն աստիճան՝ մինչև լռեցնել խրդճմտանաց ձայնը, որ անկարելի է, երբէք երջանկութիւն չի գտնար: Որչափ աշխատանք և սրջափ հոգ չի կրեր ծածկելու ուրիշին աչքերէն ըրած չարիքը և սրտին տագնապը. բայց ընդունայն աշխատանք երկիր ինքնին կ'աղաղակէ 'ի վեր հանելու նորա չարագործութիւնը: Ինքն իր անձին անարգ կ'երևայ, և կերպով մ'անդորրու-

թիւն չի գտնար: Կ'արհամարհէ զինքը իր ամուսինը, կը ցաւի մայրը զինքը ծնանելուն, կ'ամաչէ որդին զանիկա իրեն հայր ունենալուն: Երբութիւնն անմխիթար է. մահուան մտածութիւնն՝ թէ 'և դառն է, կը զողացնէ զինքը:

Իսկ առաքինւոյն ճակատը կը փայլէ Ուրիմպոսի անայլայելի պարգոթեան նման: Կրնայ թաւալել 'ի թշուառութիւնէ 'ի թշուառութիւն, բայց երբէք չի կորուսաներ իր մարդկանց առջև ունեցած պատիւը: Պատիւն՝ առաքինութեան օրինաւոր պըտուղն է. անոր համար Հռովմայեցիք այս երկու աստուածութեանց մեհնանները յարարու հետ միացած շինեցին. և առաքինութեան մեհնանէն միայն կը մտցուէր պատուոյ մեհնանը: Այնպէս մեծ է առաքինութեան զօրութիւնը, որ անոնք իսկ ուրոնք հեռու կը պտըտին անոր ճամբէն՝ կը յարգեն զայն: Մեծ տարբերութիւն կայ արդարոյն և ոչ արդարոյն մահուան մէջ:

Ճշմարտութիւն. — Աշխարհիս վրայ մարդու քննութեան ու խնամոց միակ բանն ճշմարտութիւնն պէտք է ըլլայ: Անիկա է միայն մեր չոգւոյն միակ լոյսն, մեր սրտին կանոնն, ստոյգ հաճոյից աղբիւրն, մեր ամենայն ակնկալութեանց հիմն. մխիթարիչ վշտաց, քաղցրութիւն աղէտից, միով բանիւ մեր ամեն նեղութեանց դարմանն: Անիկա է պատճառ ուղիղ խրդճմտանաց, ահարկու է չարեաց, մոլութեան գաղտնի պատուհաս, առաքինութեան կատարեալ հատուցումն. անիկա միայն կ'անմահացնէ զինքը սիրողները. անիկա միայն կը ներշնչէ վեհ մտածութիւններ ու դիւցազուններ կը պատրաստէ: Ուրեմն մեր ամեն փոյթն այն պիտի ըլլայ՝ որ ճանչանք զանիկա, մեր բոլոր ջանքն այն պիտի ըլլայ՝ որ յայտնենք զայն, և բոլոր եռանդեամբ պաշտպանենք: Ուստի մարդկութեան վրայ ճշմարտութիւն միայն պիտի փնտռենք, և անոր համար պիտի ջանանք հաճոյանալ այլոց:

